

**“Statistika xəbərləri” elmi-praktik
jurnalının redaksiya heyəti**

Baş redaktor

Sakit YAQUBOV *iqtisad elmləri doktoru, professor*

Redaksiya heyəti:

Ziyad SƏMƏDZADƏ *iqtisad elmləri doktoru, professor*
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü

Şahin SADIQOV *iqtisad elmləri doktoru, professor*

Ədalət MURADOV *iqtisad elmləri doktoru, professor*

Vahid NOVRUZOV *iqtisad elmləri doktoru, professor*

Nazim İMANOV *iqtisad elmləri doktoru, professor*

Süleyman QASIMOV *iqtisad elmləri doktoru, professor*

Tahir BUDAQOV *tibb üzrə fəlsəfə doktoru*

Azər ƏMİRASLANOV *iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru*

Mehman TAĞIYEV *iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru*

Saleh MÖVLAMOV *iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru*

Aleksey PONOMARENKO *iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru, dosent (Rusiya Federasiyası)*

Roumen VESSELİNOV *iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru, dosent (Amerika Birləşmiş Ştatları)*

Alxan MANSUROV *məsul katib*

**“Statistika xəbərləri” elmi-praktik jurnalının
rubrikaları**

Statistikanın inkişaf
strategiyası
və taktikası

Statistik təsnifatlar,
standartlar və
registrlər

Statistik müşahidə
metodları

Statistik məlumatların
toplanması, işlənməsi,
saxlanması və yayıl-
ması texnologiyası

İnformasiya şəbəkəsi,
məlumat bazası,
məlumat bankları

Statistik informasiya
sisteminin
təkmilləşdirilməsi

Milli Hesablar
Sistemi

Statistik tədqiqatlar

Statistika sahəsində
beynəlxalq əməkdaşlıq

Statistika:
xronika, informasiya

Bibliografiya:
yeni nəşrlər

Oxucuların rəy
və təklifləri

Statistika:
rəsmi sənədlər

Statistika:
metodoloji təminat
(metodoloji əlavələr)

Statistika:
faktlar və proqnozlar
(statistik əlavələr)

Оглавление	Стр.
<u>ПРАВИТЕЛЬСТВЕННЫЕ РЕШЕНИЯ ПО СТАТИСТИКЕ</u>	
“Новый Статистический Совет при Государственном Статистическом Комитете Азербайджанской Республики об утверждении состава” Решение Кабинета Министров Азербайджанской Республик.....	4
<u>ЭКОНОМИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ</u>	
<i>Гюндуз Мамедов, Хиджран Джаббарова</i>	
Текущее положение и направления развития птицеводства в Азербайджане.....	6
<i>Саадат Рагимова</i>	
Демографическая ситуация в нашей стране в новейшее время.....	15
<i>Фарид Ахмедов</i>	
Понятие, виды и статистический анализ правонарушений.....	26
<i>Афет Сулейманова</i>	
Об одном из подходов к маркированию документов на предмет их конфиденциальности.....	36
<i>Наргиз Чалаби</i>	
Роль малого и среднего бизнеса в социально-экономическом развитии Азербайджанской Республики и статистическая оценка развития.....	46
<i>Шамхал Мамедов</i>	
Развитие ИКТ и электронной коммерции в Азербайджане в соответствии с требованиями времени.....	54
<i>Гюнай Рагимли</i>	
Составление матриц социальных счетов для Азербайджана.....	61
<u>МЕТОДОЛОГИЯ</u>	
<i>Юсиф Юсифов, Рамиз Джавадов</i>	
Стратегия устойчивого развития освобожденных от оккупации территорий и новый взгляд на конкурентную среду.....	70
<i>Севиндж Аббасова</i>	
Влияние глобализации и цифровизации на развитие профессии специалиста по управленческому учету.....	76
<i>Зарифа Нагиева, Салех Мовламов</i>	
Рынок труда на основе цифровых технологий.....	83
<i>Фамиль Нифтиев</i>	
Подход Йоргенсона и Фраумен, основанный на непрерывном доходе.....	89
<u>ПОКАЗАТЕЛИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ СТРАНЫ К КОНЦУ 2021 ГОДА</u>	
Макроэкономические показатели.....	94
Производство Валового Внутреннего Продукта.....	96
Средства , направленные на основной капитал по финансовым источникам.....	96
Средства, направленные на основной капитал по отраслям экономики.....	97
Структура продуктов оборота розничной торговли.....	98
Кредитные вложения в экономику.....	98
Доходы государственного бюджета.....	98
Расходы государственного бюджета.....	99
Грузооборот в транспортном секторе, млн. тон-км.....	99
Грузооборот в транспортном секторе, млн. пассажиро-км.....	100
Показатели внешней торговли Азербайджана со странами-партнерами.....	100
Экспорт важных видов продукции.....	101
Импорт важных видов продукции.....	102
<u>ИЗ СТРАНИЦ ИСТОРИИ СТАТИСТИКИ АЗЕРБАЙДЖАНА</u>	
Печерский Илья Борисович	103
Правила предоставления статей.....	104

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ NAZİRLƏR
KABİNETİ**

Q Ə R A R

**Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi yanında
Statistika Şurasının yeni tərkibinin təsdiq edilməsi haqqında**

“Statistika haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2006-cı il 2 fevral tarixli 360 nömrəli Fərmanının 2.1-ci bəndinə uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti **qərara alır**:

1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi yanında Statistika Şurasının səlahiyyət müddətinin bitdiyini nəzərə alaraq, onun aşağıdakı yeni tərkibi təsdiq edilsin:

Şuranın sədri

Budaqov Tahir Yaqub oğlu - Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin sədri

Şuranın üzvləri:

İsmayılov Rafiq Səlim oğlu - Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin Aparatının Vergi siyasəti və gəlirlər şöbəsi müdirinin müavini

Həsənli Anar Tarif oğlu - Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyi Aparatının Makroiqtisadi proqnozlaşdırma və təhlil şöbəsi müdirinin müavini

Rəhimli Elşən Moqif oğlu - Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidmətinin İqtisadi təhlil və uçota nəzarət baş idarəsi rəisinin müavini

- Əhmədov Əzizağa Nəriman oğlu - Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi Texnoloji İnnovasiyalar və Statistika Baş İdarəsinin Gömrük Statistikası İdarəsinin rəisi
- Nəsirov Samir Şahmur oğlu - Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının Statistika departamentinin direktoru
- Tağıyev Çingiz Həsən oğlu - Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyasının Zəhmətkeşlərin əməyinin və sosial-iqtisadi mənafeələrinin müdafiəsi şöbəsinin müdiri
- Hümbətov Fuad Dursun oğlu - Azərbaycan Respublikası Sahibkarlar (İşəgötürənlər) Təşkilatları Milli Konfederasiyasının Baş katibinin müavini
- İsaxanlı Hamlet Abdulla oğlu - “Xəzər” Universitetinin Direktorlar və Qəyyumlar Şurasının sədri
- Yaqubov Sakit Məmədi oğlu - Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin Elm üzrə prorektoru
- Muradov Allahyar Niyaz oğlu - Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası İqtisadiyyat İnstitutunun elmi işlər üzrə direktor müavini
- İsmayılov Dağbəyi Mirzəxan oğlu - Azərbaycan Dövlət İnformasiya Agentliyinin (AZƏRTAC) İdarə Heyəti sədrinin müavini
- Qaraşov Fərhad Arif oğlu - “Azərbaycan Nar İstehsalçıları və İxracatçıları Assosiasiyası” İctimai Birliyinin İdarə Heyətinin sədri
- Quliyev Aydın Alqulu oğlu - “Bakı-Xəbər” qəzetinin baş redaktoru
- İbrahimov Zaur İbrahim oğlu - Azərbaycan Respublikasının Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Agentliyinin Müşahidə Şurasının üzvü
- Şuranın katibi**
- Əhmədli Hikmət Bakir oğlu - Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi Aparatının Statistika işlərinin əlaqələndirilməsi və strateji planlaşdırma şöbəsinin aparıcı məsləhətçisi.

Əli Əsədov

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri

BAKİ ŞƏHƏRİ, 19 NOYABR 2021-Cİ İL

№ 356

UOT: 33:303.7,330.44

DOI:10.338.70/2413-6557-2022-8-1-6-14

**AZƏRBAYCANDA QUŞÇULUĞUN MÖVCUD VƏZİYYƏTİ VƏ İNKİŞAF
İSTİQAMƏTLƏRİ**

Gündüz Məmmədov

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin
Kənd təsərrüfatı statistikasına şöbəsinin müdiri
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: gunduz.mammadov@stat.gov.az*

Hicran Cabbarova

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin
Kənd təsərrüfatı statistikasına şöbəsinin baş məsləhətçisi,
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin dissertantı,
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: hijran.jabbarova@stat.gov.az*

Açar sözlər: quşçuluq, yumurta istehsalı, quş əti istehsalı, kənd təsərrüfatı müəssisələri, damazlıq yumurta, dövlət dəstəyi.

Ключевые слова: птицеводство, производства яиц, мясо птицы, сельхозпредприятия, инкубационные яйца, господдержка.

Keywords: poultry, egg production, poultry production, agricultural enterprises, breeding eggs, state support.

Gündüz Məmmədov, Hicran Cabbarova

Azərbaycanda quşçuluğun mövcud vəziyyəti və inkişaf istiqamətləri

Xülasə

Məqalədə göstərilmişdir ki, heyvandarlığın vacib sahələrindən biri quşçuluqdur. Quşçuluq heyvandarlığın gəlirli sahələrindən biri olmaqla əhalinin yumurta və quş əti kimi qida məhsullarına olan tələbatını ödəyir. Məqalədə ölkə üzrə quşların baş sayı, diri çəkiddə quş əti, yumurta istehsalı barədə məlumatlar verilmişdir. Məlumatlar son 10 ili əhatə etməklə həm respublika, həm də iqtisadi rayonlar üzrə göstərilmişdir. Həmçinin respublika üzrə 2016-2020-ci illər üzrə yumurta və quş əti və ət məhsullarının adambaşına istehlakı, idxalı, ixracı, özünütəminatmə səviyyəsi ilə bağlı məlumatlar verilmişdir. Yumurta istehsalı ilə bağlı proqnozların hazırlanması üçün dinamika sıralarının analitik üsulla işlənməsi qaydasından istifadə olunmuşdur. Damazlıq quşçuluğunun inkişafı, bu sahədə dövlət dəstəyi, mövcud problemlərin aradan qaldırılması yolları barədə təkliflər irəli sürülmüşdür.

Гюндуз Мамедов, Хиджран Джаббарова

Текущее положение и направления развития птицеводства в Азербайджане

Резюме

В статье показано, что одним из наиболее важных направлений развития животноводства является птицеводство. Птицеводство-одна из самых прибыльных отраслей животноводства, обеспечивающая потребности населения в ценных пищевых продуктах, таких как яйца и птичье мясо. В статье приведены сведения о поголовье птицы в стране, птицы в живом весе, производстве яиц. Данные за последние 10 лет представлены как по республике, так и по экономическим районам. Также была представлена информация о потреблении на душу населения, уровне импорта, экспорта, самообеспеченности яйцами, мясом птицы и мясными продуктами в стране в 2016-2020 гг. Для расчета прогнозов производства яиц был применен метод аналитического выравнивания динамических рядов.

Были внесены предложения по развитию племенного птицеводства, государственной поддержке в этой сфере, существующим проблемам и способам их преодоления.

Gunduz Mammadov, Hijran Jabbarova
Current situation of poultry in Azerbaijan and its development directions
Summary

The article shows that one of the most important areas of livestock is poultry. Poultry farming is one of the profitable areas of livestock, meets the needs of the population for valuable food products such as eggs and poultry. The article provides information on the number of poultry by the country, the live weight of the poultry and egg production. The data covering the last decade was given by the country and economic regions of Azerbaijan. Also, information on the per capita consumption of eggs and poultry and meat products by the country for 2016-2020, data on import, export, level of self-sufficiency was given. The method of analyzing the dynamics of the time series was used to make forecasts about egg production. Proposals were made on the development of breeding poultry, government support in this area, the ways to overcome the available problems.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının xarici iqtisadi fəaliyyətin mal nomenklaturası, idxal gömrük rüsumlarının dərəcələri və ixrac gömrük rüsumlarının dərəcələrində dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarı. 7 noyabr 2018-ci il, № 476.
2. “Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri haqqında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1998-ci il 22 aprel tarixli 91 nömrəli qərarında dəyişiklik edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarı. Bakı şəhəri, 24 avqust 2017-ci il, № 337.
3. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin “Qeyri-neft sektorunda istehsalın təşviqi məqsədi ilə idxal gömrük rüsumlarından azad olunan malların xarici iqtisadi fəaliyyətin mal nomenklaturası (XİFMN) üzrə siyahısı”. Bakı şəhəri, 24 avqust 2017
4. Azərbaycan Respublikasında minimum istehlak səbətinin tərkibinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarı. Bakı, 06 iyun 2014-ci il, № 182
5. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi. Bakı 2020
6. Ə. Cabbarov, S. Hacıyev “Quşçuluq” dərslik. Bakı 2017
7. M. Həsənov “Quşçuluq, yumurta və quş əti istehsalı texnologiyası” Bakı-2009
8. Ə.C. Əhmədov “İstehlak malları istehsalının ümumi texnologiyası” Bakı-2018
9. 2015-ci ildə kənd təsərrüfatının siyahıya alınması Bakı-2016
10. Azərbaycanın kənd təsərrüfatı. Bakı-2021
11. Azərbaycanın ərzaq balansları. Bakı-2021
12. S.Hacıyev “Statistikanın ümumi nəzəriyyəsi” Bakı-2005
13. Azərbaycanın xarici ticarət əlaqələri. Bakı-2020
14. Orta illik artım (azalma) cədvəlləri. Bakı-2003
15. İribuynuzlu mal-qara, qoyun, keçi, donuz və quşların baş sayı və heyvandarlıq məhsullarının istehsalı. Bakı-2020
16. В.Н. Афанасьев, А.И. Маркова “Статистика сельского хозяйства” Москва-2003
17. E.N. Lətifova “Azərbaycan Respublikasında damazlıq quşçuluğun inkişaf amilləri” Bakı-2021
18. www.usda.gov
19. www.stat.gov.az

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 25.10.2021

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 29.10.2021

Çap üçün qəbul olunmuşdur: __.__.2022

MÜASİR DÖVRDƏ ÖLKƏMİZDƏ DEMOQRAFİK VƏZİYYƏT

Səadət Rəhimova

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
Elmi-Tədqiqat və Statistik İnnovasiyalar Mərkəzinin
Statistik innovasiyaların tətbiqi şöbəsinin rəis müavini
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: saadat.rahimova@stat.gov.az*

Açar sözlər: əhalinin sayı, doğum, ölüm, nikah, boşanma, demoqrafik vəziyyət, əhalinin gözlənilən sayı, doğulanda gözlənilən orta ömür uzunluğu, sağlam ömür uzunluğu.

Ключевые слова: численность населения, рождаемость, смертность, брак, развод, демографическая ситуация, ожидаемая численность населения, средняя продолжительность жизни при рождении, ожидаемая продолжительность здоровой жизни.

Keywords: population, births, mortality, marriage, divorce, demographic situation, expected population, life expectancy at birth, healthy life expectancy.

Səadət Rəhimova

Müasir dövrdə ölkəmizdə demoqrafik vəziyyət

Xülasə

Məqalədə demoqrafik proseslərin ayrılmaz hissəsi olan göstəricilər: əhalinin sayı, doğum, ölüm, əhalinin gözlənilən sayı, doğulanda gözlənilən ömür uzunluğu, sağlam ömür uzunluğu və bu göstəricilərin proqnoz sayı da geniş şəkildə tədqiq edilmişdir. Məqalədə göstəricilərə dair cədvəllər qurulmuş, müvafiq olaraq qrafiklər verilmişdir. Koqort-komponent üsulu ilə hesablanmış ölkə əhalisinin gözlənilən sayı cədvəl və qrafik şəkildə verilmişdir. Doğulanların sayının modelləri qurulmuş və doğulanların gözlənilən sayının dinamikası cədvəl şəkildə verilmişdir. Analoji olaraq, ölənlərin sayının da modelləri qurulmuş və gözlənilən sayının dinamikası verilmişdir. Daha sonra, doğulanda gözlənilən orta ömür uzunluğunun dinamikası, proqnozu cədvəl və qrafik şəkildə təqdim olunmuşdur. Ölkə əhalisinin sağlam və əlillik vəziyyətində ömür uzunluğu göstəriciləri cədvəl və qrafik şəkildə verilmişdir.

Саадат Рагимова

Демографическая ситуация в нашей стране в новейшее время

Резюме

В статье исследуются показатели, являющиеся неотъемлемой частью демографических процессов: численность населения, рождаемость, смертность, ожидаемая численность населения, ожидаемая продолжительность жизни при рождении, ожидаемая продолжительность здоровой жизни и прогнозируемое количество этих показателей. В статье представлены таблицы по индикаторам, соответственно приведены графики. Ожидаемая численность населения страны, рассчитанная методом когортных компонентов, представлена в табличной и графической формах. Построены модели количества рождений, а динамика ожидаемого числа рождений представлена в табличной форме. Аналогичным образом были построены модели количества смертей и дана динамика ожидаемого числа. Затем динамика и прогноз ожидаемой продолжительности жизни при рождении представлены в табличной и графической форме. В табличной и графической форме представлена ожидаемая продолжительность жизни населения страны в здоровом и нетрудоспособном состоянии.

Saadat Rahimova
Demographic situation in our country in modern times
Summary

The article examines indicators that are an integral part of demographic processes: population size, fertility, mortality, expected population size, life expectancy at birth, healthy life expectancy and the predicted number of these indicators. The article presents tables by indicators, respectively, graphs are given. The expected population size of the country, calculated using the cohort component method, is presented in tabular and graphical forms. Models of the number of births have been built, and the dynamics of the expected number of births is presented in tabular form. Models of the number of deaths were built in a similar way and the dynamics of the expected number was given. Then the dynamics and forecast of life expectancy at birth are presented in tabular and graphical form. The life expectancy of the country's population in a healthy and disabled state is presented in tabular and graphical form.

Ədəbiyyat

1. В.М. Медков Демография. Москва 2004 г.
2. Н.В.Зверева, В.В.Елизаров, И.Н.Веселкова. Основы демографии. Москва 2004
3. Л.Е.Дарский, М.С.Тольц. Демографические таблицы: Учебное пособие / Под редакцией М.Б. Денисенко. Москва 2013
4. Валентей Д.И. (ред.) Демографический энциклопедический словарь, 1985
5. Борисов В.А. Демография: Учебник для вузов. М., 1999
6. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin saytı: www.stat.gov.az
7. Доклад Всемирного Банка об экономике региона европы и центральной азии • Осень 2020 COVID-19 и человеческий капитал.
8. <https://www.azerbaijan-news.az/posts/detail/dunyada-yasanan-demoqrafik-bohran-fonunda-azerbaycan-realligi-172513>

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 25.10.2021

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 29.10.2021

Çap üçün qəbul olunmuşdur: __.__.2022

HÜQUQPOZMALARIN ANLAYIŞI, NÖVLƏRİ VƏ STATİSTİK TƏHLİLİ

Fərid Əhmədov

Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin

Sosial statistika şöbəsinin Dövlət idarəetməsi və hüquqpozmalar statistikasına sektorunun müdiri

AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81

e-poçt: farid.ahmadov@stat.gov.az

Açar sözlər: hüquqpozma, qəsd, ehtiyatsızlıq, hüquqpozmanın hüquqi tərkibi, hüquqpozmaların növləri, cinayət, inzibati, intizam, mülki hüquqpozmalar (xətalər), əfv, qeydə alınmış cinayətlər, məişət zorakılığı, zərərçəkmiş şəxslər.

Ключевые слова: правонарушение, покушение, неосторожность, правовой состав правонарушения, виды правонарушений, уголовные, административные, дисциплинарные, гражданские правонарушения (нарушения), помилование, зарегистрированные преступления, бытовое насилие, потерпевшие лица.

Keywords: offense, attempt, negligence, legal composition of the offense, types of offenses, criminal, administrative, disciplinary, civil offenses (violation), pardon, registered offences, domestic violence, victims.

Əhmədov Fərid

Hüquqpozmaların anlayışı, növləri və statistik təhlili

Xülasə

Məqalədə hüquqpozmanın anlayışı verilmiş, onun tərkib elementləri, növləri və 2020-ci ildə Azərbaycan Respublikasının hüquq mühafizə orqanlarının fəaliyyətini əvvəlki illərlə müqayisəli şəkildə xarakterizə edən bir sıra göstəricilər təhlil edilmiş, qəbul olunmuş bəzi qanunvericilik aktları barədə məlumat verilmişdir.

Hüquqpozmalara dair statistik məlumatlar məqalədə cədvəl və şəkil formasında öz əksini tapmışdır. Məqalədə qeyd edilmişdir ki, hüquqpozmalara dair statistik məlumatlar cəmiyyətin sosial sağlamlığını xarakterizə edir. Bu səbəbdən də həmin göstəricilər hüquqsünaslar, iqtisadçılar, siyasətçilər, sosioloqlar və digər mütəxəssislər tərəfindən istifadə edilə bilər. Bir sıra illər üzrə hüquqpozmalar statistikasının müəyyən göstəricilərini özündə əks etdirən bu məqalə, indiki şəraitdə hüquqpozmalara qarşı daha səmərəli mübarizə üsullarının işlənilməsi üçün hazırlanması məqsədilə ölkədə hüquq pozuntularının real meyillərini daha dərinlən dərk etməyə kömək edə bilər.

Ахмедов Фарид

Понятие, виды и статистический анализ правонарушений

Резюме

В статье анализируются структурные элементы, виды правонарушений и ряд показателей на 2020 год, характеризующих деятельность правоохранительных органов Азербайджанской Республики по сравнению с предыдущими годами, и приводится информация о принятых некоторых законодательных актах.

Статистические данные о правонарушениях представлены в статье в виде таблиц и рисунков, которые дают возможность осуществления статистической оценки правонарушений в стране. Информация о правонарушениях, упомянутых в статье, является содержательным показателем социального здоровья общества. По этой причине эти показатели могут быть использованы юристами, экономистами, политиками, социологами и другими специалистами. Отражая определенные показатели статистики правонарушений за

несколько лет, данная статья может способствовать повышению эффективности методов борьбы с правонарушениями в современных условиях.

Ahmadov Farid

Definition, types and statistical analysis of the offense

Summary

The article analyzes the concept, structural elements, types of the offense and several indicators for 2020 characterizing the law enforcement bodies of the Republic of Azerbaijan in comparison with previous years and provides information about some legislative acts adopted.

Statistical data on offenses are presented in table and picture form in the article. Statistical information on the offenses mentioned in the article is a full representative of the social health of the society. The indicators of the offenses mentioned in the article can be used by lawyers, economists, politicians, sociologists and other professionals. Reflecting certain indicators of the statistics of offenses for several years, this article should help to understand in depth the real trends of violations in the country in order to develop more effective methods of combating offenses in the current conditions.

Ədəbiyyat

1. Z.Əsgərov və digərləri. Azərbaycanın dövlət və hüququnun əsasları. Bakı - 2003
2. V.N.Xrapanyuk. Dövlət və hüquq nəzəriyyəsi. Bakı - 2009
3. “Məhkum edilmiş bir sıra şəxslərin əfv olunması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 18 mart tarixli 2545 nömrəli Sərəncamı
4. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli 1138 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə Strateji Yol Xəritələri”
5. <http://www.cisstat.com/base/>
6. <https://www.stat.gov.az/source/crimes/>
7. [https://www.stat.gov.az/source/crimes/az/bul/crime\(bul\)_2021_1.zip](https://www.stat.gov.az/source/crimes/az/bul/crime(bul)_2021_1.zip)
8. [https://www.stat.gov.az/source/crimes/az/bul/crime_judicial\(bul\)_2021_1.zip](https://www.stat.gov.az/source/crimes/az/bul/crime_judicial(bul)_2021_1.zip)
9. <https://genprosecutor.gov.az/az/post/4736>

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 19.11.2021

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 24.11.2021

Çap üçün qəbul olunmuşdur: __.__.2022

ОБ ОДНОМ ИЗ ПОДХОДОВ К МАРКИРОВАНИЮ ДОКУМЕНТОВ НА ПРЕДМЕТ ИХ КОНФИДЕНЦИАЛЬНОСТИ

Афет Сулейманова

*Государственный Комитет по Статистике Азербайджанской Республики
Главный консультант Отдела информационных технологий,
диссертант кафедры “Информационные технологии и программирование”
Бакинского Государственного Университета
AZ 1136, Баку, Иншаатчылар проспекти, 81
e- почта:jafa25@mail.ru*

Ключевые слова: конфиденциальность сведений, признаки конфиденциальности, нечёткое множество, нечёткий вывод, нейронная сеть.

Açar sözlər: məlumatların məxfiliyi, məxfilik əlamətləri, qeyri-səlis çoxluq, qeyri-səlis nəticə, neyron şəbəkəsi.

Keywords: confidentiality of information, confidentiality signs, fuzzy set, fuzzy conclusion, neural network.

Афет Сулейманова

Об одном из подходов к маркированию документов на предмет их конфиденциальности

Резюме

Компиляция знаний-это семейство подходов к решению проблем интрактабельности ряда искусственных интеллектов. Предлагаемая в статье нейро-нечёткая модель составляется в автономном режиме для поддержки некоторых запросов в процессе маркирования документов. Существует множество способов составления предлагаемых моделей. Предлагаемый в статье подход отличается тремя основными свойствами: компактностью представления, оперативностью обработки запросов относительно конфиденциальности сведений, подлежащих включению в документы, и гибкостью, подразумевающей преобразования внешних представлений относительно факторов конфиденциальности.

Для оперативного маркирования документов на предмет их конфиденциальности в статье предлагается метод, основанный на применение системы нечеткого вывода в логическом базисе многослойной нейронной сети. Проведенная в работе симуляция процесса включает 6 признаков конфиденциальности сведений, подлежащих включению в документы.

Afət Süleymanova

Sənədlərin məxfiliyinə görə işarələnməsi məsələsinə bir yanaşma haqqında

Xülasə

Bilik kompilyasiyası süni intellektin çətin problemlərinin həllinə yanaşmalar ailəsidir. Məqalədə təklif olunan neyro-qeyri-səlis model sənədlərin işarələnməsi prosesində bəzi sorğuları dəstəkləmək üçün oflayn rejimdə tərtib edilmişdir. Təklif olunan modelləri qurmağın bir çox yolu var. Məqalədə təklif olunan yanaşma üç əsas xüsusiyyətlə fərqlənir: yığcam təqdimat, sənədlərə daxil edilməli olan məlumatların məxfiliyi ilə bağlı sorğuların operativ işlənməsi və məxfilik faktorları ilə bağlı kənar nümayəndəliklərin transformasiyasını nəzərdə tutan çeviklik.

Məqalədə sənədlərin məxfiliyinə görə operativ işarələnməsi üçün çoxqatlı neyron şəbəkəsinin məntiqi əsaslarında qeyri-səlis nəticə çıxarma sistemindən istifadəyə əsaslanan metod

təklif olunur. Burada həyata keçirilən prosesin simulyasiyasına sənədlərə daxil ediləcək məlumatların məxfiliyinin 6 əlaməti daxildir.

Afet Suleymanova

About one approach to the issue of marking documents for their confidentiality

Summary

Knowledge compilation is a family of approaches to solving the problems of intractability of a number of artificial intelligences. The neuro-fuzzy model proposed in the article is compiled offline to support some queries in the process of document marking. There are many ways to construct the proposed models. The approach proposed in the article is distinguished by three main properties: compact presentation, prompt processing of requests regarding the confidentiality of information to be included in documents, and flexibility, which implies transformation of external representations regarding confidentiality factors.

For the operational marking of documents for their confidentiality, the article proposes a method based on the use of a fuzzy inference system in the logical basis of a multilayer neural network. The simulation of the process carried out in the work includes 6 signs of confidentiality of information to be included in documents.

Литература

1. Сулейманова А.Н. Об одном подходе к установлению грифа секретности документу с учётом взвешенных коэффициентов оцениваемых факторов конфиденциальности // Математичні машини і системи, Інститут Проблем Математических Машин и Систем, Киев, 2018, №1, стр. 160-167
2. Рзаев Р.Р., Язенин А.В., Сулейманова А.Н. Два подхода к оценке уровня конфиденциальности сведений, подлежащих включению в будущий документ // Нечёткие системы и мягкие вычисления, 2018, Т.13, № 1, стр. 59-80.
3. Р.Р. Рзаев, Аналитическая поддержка принятия решений в организационных системах, Palmarium Academic Publishing, 2016.

Мəqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 12.01.2022

Тəkrar işlənməyə göndərilmişdir: 14.01.2022

Çap üçün qəbul olunmuşdur: __.__.2022

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ SOSIAL-İQTİSADI İNKİŞAFINDA KİÇİK VƏ ORTA SAHİBKARLIĞIN ROLU VƏ İNKİŞAFININ STATİSTİK QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Nərgiz Çaləbi

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin
Statistika işlərinin əlaqələndirilməsi və strateji planlaşdırma şöbəsinin məsləhətçisi
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: nargiz.chalabi@stat.gov.az*

Açar sözlər: sahibkarlıq subyektləri, investisiya fəaliyyəti, maliyyə resursları, regional biznes, mikro, kiçik və orta sahibkarlıq, biznes mühiti.

Ключевые слова: субъекты предпринимательства, инвестиционная деятельность, финансовые ресурсы, региональный бизнес, микро, малое и среднее предпринимательство, бизнес-среда.

Keywords: business entities, investment activities, financial resources, regional business, micro, small and medium enterprises, business environment.

Nərgiz Çaləbi

Azərbaycan Respublikasının sosial-iqtisadi inkişafında kiçik və orta sahibkarlığın rolu və inkişafının statistik qiymətləndirilməsi

Xülasə

Məqalədə iqtisadiyyatın inkişafında kiçik biznesin rolu, onun funksiyaları və xüsusiyyətləri, Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlığın hazırki vəziyyətinin statistik tədqiqi, ölkənin regionlarında kiçik sahibkarlığın inkişafının statistik tədqiqi barədə qısa məlumat verilmişdir. Sosial-iqtisadi inkişafın müasir mərhələsində bazar strukturlarının, xüsusilə kiçik və orta biznes sektorunun inkişafı bir sıra problemlərin həll edilməsinə mühüm təsir göstərir. Bu isə əhəmiyyətli dərəcədə kiçik sahibkarlığın investisiya imkanlarının artırılmasından asılıdır. Odur ki, sosial-iqtisadi inkişafın bütün mərhələlərində bu məsələnin prioritetliyinin diqqət mərkəzində saxlanılması və kiçik biznesin investisiya imkanlarının artırılmasına dövlətin çoxsahəli köməyi və təsiri məqsəduyğundur.

Наргиз Чалаби

Роль малого и среднего бизнеса в социально-экономическом развитии Азербайджанской Республики и статистическая оценка развития

Резюме

В статье представлена краткая информация, характеризующая роль малого бизнеса в экономическом развитии, его функции и особенности, проведено статистическое исследование текущего состояния малого и среднего бизнеса в Азербайджанской Республике, а также развития малого бизнеса в регионах страны. На современном этапе развитие рыночных структур, особенно сектора малого и среднего бизнеса, оказывает существенное влияние на решение ряда проблем в социально-экономическом развитии. Это зависит от значительного увеличения инвестиционных возможностей малого бизнеса. Поэтому, на всех этапах социально-экономического развития целесообразно акцентировать внимание на приоритетности этого вопроса, а также на многоплановой помощи и влиянии государства для увеличения инвестиционных возможностей малого бизнеса.

Nargiz Chalabi
**The role of small and medium business in the socio-economic development of the
Republic of Azerbaijan and statistical evaluation of development**

Summary

The article presents short information based on the role of small business in economic development, its functions and features, statistical research of the current state of small and medium business in the Republic of Azerbaijan, statistical research of small business development in the regions of the country. At the current stage of socio-economic development, the development of market structures, especially the small and medium business sector, has a significant impact on solving a number of problems. It depends on significantly increasing the investment opportunities of small businesses. Therefore, at all stages of socio-economic development, it is expedient to focus on the priority of this issue and the multifaceted assistance and influence of the state to increase investment opportunities for small businesses.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlığın inkişafının Dövlət Proqramı (2002-2005-ci illər), Azərbaycan qəzeti, 17 avqust, 2002-ci il
2. Ə.Ş.İmanov Kiçik sahibkarlıq. Bakı 2009
3. “Kiçik və orta sahibkarlıq sahəsində idarəetmənin daha da təkmilləşdirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı. 28 dekabr 2017-ci il
4. “Mikro, kiçik, orta və iri sahibkarlıq subyektlərinin bölgüsü meyarları”nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarı. 21 dekabr 2018-ci il
5. İqtisadi fəaliyyət növləri təsnifatı. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi. 2008
6. Hüseynli İ.Q Azərbaycanca kiçik biznesin inkişafının cari vəziyyəti və perspektivləri, Bakı, 2009
7. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin rəsmi internet saytı: www.stat.gov.az
8. Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyinin rəsmi internet saytı: www.economy.gov.az
9. Hüquqi aktların vahid elektron bazasının rəsmi internet saytı: www.e-qanun.az
10. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin rəsmi internet saytı: www.preident.az

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 08.12.2021

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 16.12.2021

Çap üçün qəbul olunmuşdur:

AZƏRBAYCANDA DÖVRÜN TƏLƏBİNƏ UYĞUN İKT-nin VƏ ELEKTRON TİCARƏTİN İNKİŞAFI

Şamxal Məmmədov

Odlar Yurdu Universiteti

“İqtisadiyyat və iqtisadi münasibətlər” kafedrasının doktorantı

AZ 1072, Bakı şəhəri, Koroğlu Rəhimov küçəsi 13

e-poçt: samxal-memmedov-92@mail.ru

Açar sözlər: İKT, internet istifadəçiləri, elektron ticarət, onlayn mağaza, ödəniş kartları.

Ключевые слова: ИКТ, интернет-пользователи, электронная коммерция, онлайн магазин, платежные карты.

Keywords: ICT, internet users, e-commerce, online store, payments cards.

Şamxal Məmmədov

Azərbaycanda dövrün tələbinə uyğun İKT-nin və elektron ticarətin inkişafı

Xülasə

Məqalədə Azərbaycan 2016-2020-ci illərdə İKT-nin inkişafı, İKT sahəsində çalışan işçilərin sayı, internetə çıxışı olan müəssisələrin sayı, kompüterlərdən istifadə edən müəssisələrin sayı, müəssisələrdəki kompüterlərin sayı, internetə qoşulmuş kompüterlərin sayı, internetdən istifadə etmiş işçilərin sayı haqqında məlumat verilərək təhlil aparılmışdır.

Məqalədə həmçinin, Azərbaycan 2021-ci ilin yanvar-dekabr aylarında ödəniş kartlarının sayı, nağdsız əməliyyatların həcmi, elektron ticarət vasitəsilə aparılan əməliyyatlar, debet və kredit kartları ilə aparılan əməliyyatlar haqqında da məlumat verilmişdir.

Шамхал Мамедов

**Развитие ИКТ и электронной коммерции в Азербайджане в соответствии с
требованиями времени**

Резюме

В статье представлена и проанализирована информация о развитии ИКТ в Азербайджане в 2016-2020 годах, количестве сотрудников, работающих в сфере ИКТ, количестве предприятий, имеющих доступ в Интернет, количестве предприятий, использующих компьютеры, количестве компьютеров на предприятиях, подключенных к Интернету и др.

В статье также представлена информация о количестве платежных карт в Азербайджане в январе-декабре 2021 года, объемах безналичных операций, операций электронной коммерции, операций по дебетовым и кредитным картам.

Shamkhal Mammadov

**Development of ICT and e-commerce in Azerbaijan in accordance with the requirements of
the time**

Summary

The article provides information on the development of ICT in Azerbaijan in 2016-2020, the number of employees working in the field of ICT, the number of enterprises with Internet access, the number of enterprises using computers, the number of computers in enterprises, the number of computers connected to the Internet.

The article also provides information on the number of payment cards in Azerbaijan in January-December 2021, the volume of non-cash transactions, e-commerce transactions, debit and credit card transactions.

Ədəbiyyat

1. https://www.stat.gov.az/source/information_society/
2. <https://uploads.cbar.az/assets/38661e3cf9caf4b264aea0002.pdf>
3. İsmayılov G.İ. İnformasiya iqtisadiyyatı. “Çənlibel” NPM, 2010, 332 səh.
4. <https://modern.az/az/news/155641>
5. “Elektron ticarət haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, Bakı şəhəri, 10 may 2005-ci il
6. <https://banco.az/az/news/plastik-kartlar-nagd-yox-elektron-odenislerin-esas-vasitesidir>
7. <http://tedris.taxes.gov.az/assets/upload/files/Elektron%20Ticar%C9%99t.pdf>
8. Musayev İ.K., Əlizadə M.N., Mahmudov A.B. “Elektron Biznes”. Bakı: “MSVNƏŞR” nəşriyyatı 2016. 201 səh.
9. Əkbərov M.Q. Elektron kommertiya. Bakı: “İqtisad Universiteti” Nəşriyyatı 2011. 212 səh.
10. Ağamalıyev M.Q., Şükürov T.Ş. Ticarət müəssisələrinin iqtisadiyyatı. Bakı: “İqtisad Universiteti” Nəşriyyatı 2010. 424 səh.

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 16.10.2021

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 22.10.2021

Çap üçün qəbul olunmuşdur: __.__.2021

AZƏRBAYCANIN SOSIAL HESABLAR MATRİSİNİN TƏRTİBİ

Günay Rəhimli

*Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
İqtisadi Araşdırmalar Elmi-Tədqiqat İnstitutunun doktorantı
Az 1001, Bakı şəhəri, İstiqlaliyyət küçəsi 6
e-poçt: g.rahimli@unec.edu.az*

Açar sözlər: sosial hesablar matrisi (SHM), milli hesablar sistemi (MHS), makro SHM, mikro SHM, gəlirlərin paylanması.

Ключевые слова: матрица социальных счетов (МСС), система национальных счетов (СНС), макро МСС, микро МСС, распределение доходов.

Key words: social accounting matrix (SAM), system of national accounts (SNA), macro SAM, micro SAM, distribution of income.

Günay Rəhimli

Azərbaycanın sosial hesablar matrisinin tərtibi

Xülasə

Sosial hesablar matrisi müəyyən bir zaman periodunda (adətən 1 il ərzində) ölkədəki bütün iqtisadi axınları özündə əks etdirən kvadrat matrisdir. İl ərzində ölkədəki bütün axınları özündə əks etdirməklə həm təhlil üçün, eyni zamanda müxtəlif növ modellər üçün baza rolunu oynayan əhəmiyyətli bir mənbə olaraq sosial hesablar matrisinin qurulması vacib olduğu qədər statistik göstəricilərin mövcudluğu, eyni zamanda müxtəlif mənbələrdən əldə edilməsi lazım olan göstəricilərdə ziddiyyətlərin olması səbəbindən mürəkkəb məsələdir. Məqalədə sosial hesablar matrisinin ümumi strukturu verilmiş və mövcud statistik göstəricilər əsasında Azərbaycan üçün qurula biləcək mümkün struktur müəyyənləşdirilərək bu struktur əsasında ilkin variantda sosial hesablar matrisi qurulmuşdur.

Гюнай Рагимли

Составление матриц социальных счетов для Азербайджана

Резюме

Матрица социальных счетов (МСС) - это квадратная матрица, отражающая все экономические потоки в стране за период времени (обычно один год). Создание МСС имеет двоякое значение: во-первых, это важный источник для анализа, описывающий все потоки в таблице; во-вторых, она используется как основа для разных типов моделей. Однако построение матрицы социальных счетов является сложной задачей из-за проблем, связанных с доступностью статистических показателей, а также с расхождениями в показателях, которые необходимо получать из разных источников. В статье рассмотрена общая структура матрицы социальных счетов и определена возможная структура, которая может быть создана для Азербайджана с использованием существующей статистики. Затем на основе этой структуры построена первоначальная версия МСС.

Gunay Rahimli

Compilation of the Social Accounting Matrix for Azerbaijan

Summary

The Social Accounting Matrix (SAM) is a square matrix that reflects all economic flows in a country over a period of time (usually one year). The significance of establishing a SAM is twofold: firstly, it is as an important source for analysis, describing all flows in a table; secondly it is used as a basis for different types of models. The article will review the general structure of the

Social accounting matrix and identify a possible structure that can be established for Azerbaijan using existing statistics. Then, based on this structure a SAM will be built in the initial version.

Ədəbiyyat

1. European Commission, International Monetary Fund, OECD, UN, World Bank. System of National Accounts 1993. Brussels, Luxembourg, New York, Paris, Washington, 1993
2. Günay Rəhimli. (2021). Azərbaycan üçün social hesablar matrisi: nəzəri-metodoloji əsasları, qurulması və istifadəsi məsələləri, Azərbaycan Dövlət İqtisadi Universitetinin elmi xəbərləri jurnalı cild 9, yanvar-mart, 108-120.
3. Günay Rəhimli (2021), Azərbaycanın Sosial Hesablar matrisinin qurulması problemləri, “Azərbaycan İqtisadiyyatı müstəqillik illərində” Respublika Konfransı, 15 oktyabr 2021, Bakı
4. Həsənli Y., Rəhimli G., Sosial hesablar matrisinin qurulması və tətbiqləri. Statistika xəbərləri, 2018. http://etsim.az/upload/File/publication/01-2019/publication-19-file_az.pdf
5. https://www.stat.gov.az/source/system_nat_accounts/
6. Mainar-Causapé, A.J.; Ferrari, E.; McDonald, S. Social accounting matrices: basic aspects and main steps for estimation, EUR 29297 EN, JRC Technical Reports. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2018, doi:10.2760/010600.
7. Pyatt G., Jeffery I.R., Social accounting matrices: A basis for planning. The World Bank, 1985.
8. Pyatt, G. (1991) Fundamentals of Social Accounting. Economic Systems Research, 3, 315-341
9. Santos, S. (2007). Better databases for economic modelling: constructing SAMs from the SNA. In 2nd International Symposium on Economic Theory, Policy and Applications, Athens (Greece).
10. Santos, S. (2011). Constructing SAMs from the SNA.
11. System of National Accounts 2008. European Communities, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations and World Bank. New York, 2009 <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/sna2008.pdf>
12. Valiyev V., "Principal Features of Building Social Accounts Matrix and Improving Statistical Database for Eco-countries. Chinese Business Review 13.10 (2014): 611-623.
13. Valiyev V., Mehdiyev M., Bayzakov S., Sarsembaeva G., Nagoibaeva E., Zakharova N., Compilation of Social Accounts Matrix and estimation of general multiplier for Azerbaijan, Kazakhstan and Kyrgyz Republic. EcoMod, 2013.
14. Yadulla Həsənli. Azərbaycan iqtisadiyyatının sahələrarası əlaqələrinin modelləşdirilməsi, “Elm”; Bakı, 2012

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 14.01.2022

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 17.01.2022

Çap üçün qəbul olunmuşdur: __.__.2021

UOT:332.1;332.122

DOI: 10.338.70/2413-6557-2022-8-1-70-75

İŞĞALDAN AZAD EDİLMİŞ ƏRAZİLƏRİN DAYANIQLI İNKİŞAF STRATEGİYASI VƏ RƏQABƏT MÜHİTİNƏ YENİ BAXIŞ

Yusif Yusifov

Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi sədrinin müavini, i.ü.f.d.

AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81

e-poçt: yusif.yusifov@stat.gov.az

Ramiz Cavadov

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin (UNEC)

“İqtisadiyyat” kafedrasının dosenti, i.ü.f.d

AZ 1001, Bakı şəhəri, İstiqlaliyyət küçəsi 6

e-poçt: ramizjavad@gmail.com

Açar sözlər: işğaldan azad edilmiş ərazi, davamlı inkişaf, Qarabağ, marketing, brendinq, SWOT təhlil.

Ключевые слова: освобожденная от оккупации территория, устойчивое развитие, Карабах, маркетинг, брендинг, SWOT-анализ.

Keywords: liberated territory, sustainable development, Karabakh, marketing, branding, SWOT analysis.

Yusif Yusifov, Ramiz Cavadov

İşğaldan azad edilmiş ərazilərin dayanıqlı inkişaf strategiyası və rəqabət mühitinə yeni baxış Xülasə

“Yeni Qarabağ” sakinləri icması öz doğma diyarlarına qayıdışını üç onillik ərzində gözləyib tab gətirməyi bacarmış, bundan sonra isə onlar regionu sabitliyin qarantına və milli sərvətə çevirməlidirlər. Məlum Strategiya 2025-in əsas üstünlüyü eyni zamanda onun Azərbaycan-2030 sosial-iqtisadi inkişafa dair prioritetlərə uyğunluğunun təmin edilməsidir. Belə ki, 44 günlük Vətən müharibəsi nəticəsində işğaldan azad edilmiş ərazilərin ölkənin iqtisadiyyatına reintegrasiyası, yeni beynəlxalq və regional nəqliyyat-logistika dəhlizlərinin imkanlarından faydalanması Azərbaycanın inkişafına böyük təkan verəcəkdir. Ölkəmizin uzunmüddətli davamlı və sürətli inkişafı üçün cəmiyyət, biznes və dövlət tərəfdaşlığının uğurlu əlaqəsi təmin olunacaqdır. Dövlətin iqtisadiyyatda rolunun bazaryönlü islahatlar vasitəsilə artırılması, özəl institutların rolunun gücləndirilməsi, xarici bazarlara yerli məhsulların çıxışını artırmaq məqsədilə ticarət rejimlərinin daha da liberallaşdırılması iqtisadi yüksəlişin təməl amilləri olacaq.

Юсиф Юсифов, Рамиз Джавадов

Стратегия устойчивого развития освобожденных от оккупации территорий и новый взгляд на конкурентную среду

Резюме

Сообщество жителей “Новый Карабах” в течение трех десятилетий смогли выдержать разлуку и дожждаться возвращения в свои родные края. Они должны превратить регион в гарант стабильности и национальное достояние. Главное преимущество известной Стратегии-2025 состоит, в то же время, в обеспечении ее совместимости с приоритетами социально-экономического развития Азербайджан-2030. Так, реинтеграция освобожденных в результате 44-дневной Отечественной войны территорий в экономику страны, использование возможностей новых международных и региональных транспортно-логистических коридоров даст большой толчок развитию Азербайджана. Для долгосрочного устойчивого и ускоренного развития страны успешное взаимодействие общества, бизнеса и

государства будет укрепляться. Усиление участия государства в управлении экономикой с помощью рыночных реформ, укрепление частных институтов, благоприятное для бизнеса государственное администрирование и дальнейшая либерализация торговых режимов для облегчения выхода местной продукции на зарубежные рынки, будут ключевыми факторами экономического роста. Развитие в стране частных инициатив, основанных на инновациях и творчестве, позволит направить экономические ресурсы в отрасли, создающие наиболее высокую добавленную стоимость.

Yusif Yusifov, Ramiz Javadov

A new perspective on the sustainable development strategy and competitive environment of the liberated territories

Summary

The New Karabakh community has been waiting for three decades to return to their homeland, but the new residents must destroy the spirit of defeat of the Karabakh people, turn the region into a guarantor of stability and national wealth. The main advantage of the Strategy 2025 is to ensure its compliance with the priorities of socio-economic development of Azerbaijan-2030. Thus, the reintegration of the territories liberated as a result of the 44-day Patriotic War into the country's overall economy, taking advantage of new international and regional transport and logistics corridors will give a great impetus to the development of Azerbaijan. The successful connection of the trio of society, business and the state will be strengthened for the long-term sustainable and rapid development of our country. Effective and efficient management of the role of the state in the economy through market reforms, strengthening of private property institutions, business-friendly public administration and further liberalization of trade regimes to increase access to local products in foreign markets will be key factors of economic growth.

Ədəbiyyat

1. <https://cyberleninka.ru/article/n/mirovoy-finansovyy-krizis-i-azerbaydzhan>
2. <https://azerbaijan.un.org/az/sdgs>
3. <https://president.az/articles/50474>
4. <https://www.azstat.org/portal/>
5. R.C.Cavadov, M.Ə.Feyzullayev "Qarabağ regionunun sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası", Bakı -2021

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 27.12.2021

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 13.01.2022

Çap üçün qəbul olunmuşdur: __.__.2022

ВЛИЯНИЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ И ЦИФРОВИЗАЦИИ НА РАЗВИТИЕ ПРОФЕССИИ СПЕЦИАЛИСТА ПО УПРАВЛЕНЧЕСКОМУ УЧЕТУ

Севиндж Аббасова

*Азербайджанский Государственный Экономический Университет
Кандидат экономических наук, доцент кафедры «Экономика» РЭШ
АЗ 1001, город Баку, улица Г.Алиева, 135
e-почта: sevinjabbasova@unec.edu.az*

Açar sözlər: qloballaşma, İT texnologiyaları, rəqəmsallaşma, idarəetmə uçotu, mühasib peşəsinin transformasiyası.

Ключевые слова: глобализация, IT-технологии, цифровизация, управленческий учет, трансформация профессии бухгалтера.

Keywords: globalization, IT technologies, digitalization, management accounting, transformation of the accounting profession.

Sevinc Abbasova

Qloballaşma və rəqəmsallaşmanın idarəetmə uçotu üzrə mütəxəssis peşəsinin inkişafına təsiri Xülasə

Qloballaşma və rəqəmsallaşma dövründə peşəkar ictimaiyyət onların yaxın gələcəkdə mühasib peşəsinin inkişafına mümkün nəticələri ilə maraqlanır. Bu tədqiqatın məqsədi təsiredici amillərin təhlili əsasında, qloballaşma və rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi dövründə idarəetmə uçotu üzrə mütəxəssis peşəsinin inkişafı üzrə mövcud problemlərin və perspektivlərin öyrənilməsidir. Təqdim olunan məqalədə mühasib peşəsinin qarşidan gələn transformasiyası, habelə mühasibat uçotunun rolu, müasir şəraitdə onun metodologiyasının inkişafı məsələləri müzakirə olunur. Yuxarıda göstərilən tədqiqat nəticələri həm təhsil və peşəkar ictimaiyyətinin nümayəndələri, həm də qanunvericilik sahəsində mütəxəssis-ekspertlər üçün maraqlı ola bilər.

Севиндж Аббасова

Влияние глобализации и цифровизации на развитие профессии специалиста по управленческому учету

Резюме

В эпоху глобализации и цифровизации профессиональное сообщество интересуется возможные их последствия на развитие учетной профессии в ближайшей перспективе. Целью данного исследования является изучение, на основе анализа влияющих факторов, проблем и перспектив развития профессии специалиста по управленческому учету в эпоху глобализации и внедрения цифровых технологий. В представленной статье рассмотрены вопросы предстоящей трансформации учетной профессии, а также роли бухгалтерского учета, развития его дескриптивной методологии в современных условиях. Приведенные результаты исследования могут быть интересны как представителям образовательных и профессиональных сообществ, так и специалистам-экспертам в сфере законодательства.

Sevinj Abbasova

The impact of globalization and digitalization on the development of the profession of a specialist in management accounting

Summary

In the era of globalization and digitalization, the professional community is interested in their possible consequences on the development of the accounting profession in the near future.

The purpose of this research is to examine, based on the analysis of influencing factors, problems and prospects for the development of the profession of a specialist in management accounting in the period of globalization and the implatation of digital technologies. The presented article discusses the issues of the upcoming transformation of the accounting profession, as well as the role of accounting, the development of its descriptive methodology in modern conditions. The results reported in the research may be of interest to both representatives of educational and professional communities, and specialists-experts in the field of legislation.

Литература

1. Говдя В.В., Дегальцева.Ж.В., Середенко Ж.В. Современные концепции развития бухгалтерского учета: проблемы и перспективы Научный журнал КубГАУ, №99(05), 2014 г.
2. Аббасова С. А. Институциональные подходы к управленческому учету. // АМЕА İqtisadiyyat İnstitutunun Elmi Əsərlər Toplusu. - 2016. -№ 6 . – С. 44-50
3. Р.П. Булыга Трансформация профессий бухгалтера и аудитора под влиянием «фактора информатизации»// Учет. Анализ. Аудит . - 2017.- № 3
4. Шароватова Е. А. Влияние глобализации мировой экономики на развитие бухгалтерского учета: плюсы и минусы. Учет. Анализ. Аудит. = Accounting. Analysis. Auditing. 2020;7(4):25-32.
5. Ассоциация сертифицированных присяжных бухгалтеров — ACCA: URL: <http://www.accaglobal.com/en/qualifications/glance/acca/details.html>.
6. Программы подготовки учетного факультета Лондонской школы экономики, см.: URL: <http://www.lse.ac.uk/accounting/prospectiveStudents/>
7. Курсы и сертификаты Института присяжных бухгалтеров Англии и Уэльса, см.: URL: <http://www.icaew.com/en/qualifications-and-programmes>.
8. Программы подготовки бухгалтеров в Гарвардском университете URL: <http://www.hbs.edu/faculty/units/am/Pages/default.aspx>
9. Программы подготовки бухгалтеров в Университете Эксетера. URL:http://business-school.exeter.ac.uk/programmes/undergraduate/accountingandfinance/ba_ba
10. Приображенская В. В. Влияние цифровой экономики на развитие компетенций в области бухгалтерского учета // Финансовый журнал. 2019. № 5.
11. Гузов Ю. Н., Соболева Г. В. Цифровые технологии в учете: возможности и проблемы использования системы блокчейн // Аудит. 2018. № 4.
12. Соболева Г. В., Попова И. Н., Терентьева Т. О. Цифровая экономика и ее влияние на подготовку кадров в сфере бухгалтерского учета и аудита // Международный бухгалтерский учет. 2019. Т. 22. № 4 (454).
13. Филин С. А., Чайковская Л. А., Сатымбекова К. Б. Инновационные технологии в бухгалтерском учете // Международный бухгалтерский учет. 2019. Т. 22. № 4 (454).
14. Rindasu S.-M. Blockchain in accounting: Trick or treat? Quality — Access to Success. 2019; 170(20)
15. How Blockchain Technology Will Impact Accounting. URL: <https://www.dvphilippines.com/blog/how-blockchain-technology-will-impact-accounting> дата обращения 05.12.2021
16. Digital assets, distributed ledger technology and the future of capital markets. Insight report. URL: <https://www.pwc.ru/ru/materials/blockchain-time-for-trust.pdf> (дата обращения: 24.12.2021)

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 12.01.2022

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 15.01.2022

Çap üçün qəbul olunmuşdur: __.__.2022

RƏQƏMSAL TEXNOLOGİYALARA ƏSASLANAN ƏMƏK BAZARI

Zərifə Nağıyeva

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
Elmi-Tədqiqat və Statistik İnnovasiyalar Mərkəzi
Elmi araşdırmalar və statistik tədqiqatlar şöbəsinin rəisi
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti, 81
e-poçt:zarifa.naghiyeva@stat.gov.az*

Saleh Mövlamov

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
Elmi-Tədqiqat və Statistik İnnovasiyalar Mərkəzi
Elmi-araşdırmalar və statistik tədqiqatlar şöbəsinin baş iqtisadçısı, i.ü.f.d.
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti, 81
e-poçt:saleh.movlamov@stat.gov.az*

Açar sözlər: rəqəmsal texnologiya, rəqəmsal iqtisadiyyat, rəqəmsal əmək bazarı və əmək münasibətləri, innovasiyalı insan kapitalı, statistik innovasiyalar.

Ключевые слова: цифровые технологии, цифровая экономика, цифровой рынок труда и трудовые отношения, инновационный человеческий капитал, статистические инновации.

Keywords: digital technologies, digital economy, digital labor market and labor relations, innovative human capital, statistical innovation.

Zərifə Nağıyeva, Saleh Mövlamov

Rəqəmsal texnologiyalara əsaslanan əmək bazarı

Xülasə

Məqalədə rəqəmsal iqtisadiyyatın formalaşması kontekstində əmək bazarının transformasiyası və yeni sosial-iqtisadi münasibətlərin formalaşması ilə bağlı məsələlər öz əksini tapmışdır. Əməyin xarakterinin və əmək fəaliyyətinin formalarının dəyişməsinə, peşə bacarıqlarına olan tələblərə xüsusi diqqət yetirilir. İqtisadiyyatın rəqəmsallaşdırılması ilə əlaqəli dəyişikliklərin ən çox tələb olunan mütəxəssislərin hazırlanması məsələlərinə birbaşa necə təsir göstərdiyi vurğulanır. Qlobal əmək bazarının rəqəmsal və ənənəvi bölgüsü əsaslandırılmış və onların müqayisəli təhlili aparılmışdır. Müasir qlobal informasiya məkanında əmək prosesinin transformasiyası təsvir edilmişdir. Rəqəmsal əmək bazarının subyektləri, xüsusiyyətləri və funksiyaları müəyyən edilmişdir.

Зарифа Нагиева, Салех Мовламов

Рынок труда на основе цифровых технологий

Резюме

В статье рассматриваются вопросы, связанные с трансформацией рынка труда и формированием новых социально-экономических отношений в контексте становления цифровой экономики. Особое внимание уделяется изменению характера труда и форм трудовой деятельности, требований к профессиональным навыкам. Подчеркивается, как изменения, связанные с цифровизацией экономики, напрямую влияют на подготовку наиболее востребованных специалистов. Обосновано цифровое и традиционное разделение мирового рынка труда и проведен их сравнительный анализ. Описана трансформация трудового процесса в современном глобальном информационном пространстве. Определены субъекты, особенности и функции цифрового рынка труда.

Zarifa Nagieva, Saleh Movlamov
Labor market on the basis of digital technologies
Summary

The article covers issues related to the transformation of the labor market and the formation of new socio-economic relations in the context of the formation of the digital economy. Particular attention is paid to changes in the nature of labor and forms of labor activity, the requirements for professional skills. It emphasizes how the changes associated with the digitalization of the economy have a direct impact on the training of the most in-demand specialists. The digital and traditional division of the global labor market has been substantiated and their comparative analysis has been conducted. The transformation of the labor process in the modern global information space is described. The subjects, features and functions of the digital labor market have been identified.

Ədəbiyyat

1. Г. Г. Головенчик. Трансформация рынка труда в цифровой экономике. Digital transformation, No 4 (5), 2018.
2. Н. Азьмук. Сущность, особенности и функции цифрового рынка труда. ВІСНИК Київського національного університету імені Тараса Шевченка ISSN 1728-3817. 2015.
3. О.Б.Дигилина, И.Б.Тесленко. Трансформация рынка труда в условиях цифровизации. ISSN 2073-6304 • RSUH/RGGU Bulletin: “Economics. Management. Law” Series, 2019, no. 4
4. Р. П. Колосова. Социально-трудовые отношения в цифровой экономике. д.э.н., профессор кафедры Экономики труда и персонала Экономического факультета МГУ имени М.В. Ломоносова. Москва, 2013.
5. И.С. Павловский. Исследование подходов к реализации информационных технологий в условиях цифровой экономики. Москва, 2015.

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 24.09.2021

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 28.09.2021

Çap üçün qəbul olunmuşdur: __.__.2021

ÖMÜR BOYU GƏLİRƏ ƏSASLANAN YORGENSON VƏ FRAUMEN YANAŞMASI

Famil Niftiyev

*İqtisad Elmi-Tədqiqat İnstitutu Publik hüquqi şəxs, elmlər doktoru üzrə dissertant
AZ 1011, Bakı şəhəri, Həsən bəy Zərdabi prospekti, 88a
e-poçt: f.niftiyev@mail.ru*

Açar sözlər: insan, kapital, Yorgenson, Fraumen, təhsil, yaş, gəlir.

Ключевые слова: человек, капитал, Йоргенсон, Фраумен, образование, возраст, доход.

Keywords: human, capital, Jorgenson, Fraumen, education, age, gain

Famil Niftiyev

Ömür boyu gəlirə əsaslanan Yorgenson və Fraumen yanaşması

Xülasə

Məqalədə ömür boyu gəlirə əsaslanan Yorgenson və Fraumen yanaşması təhlil olunur. Ömür boyu gəlirə əsaslanan ölçmələr haqqında məlumat verilir, müxtəlif mərhələlərin tənliklər vasitəsilə hesablamaları göstərilir. Ömür boyu gəlirə əsaslanan Yorgenson və Fraumen yanaşmasında yaş, cins və təhsil səviyyəsinin müxtəlif mərhələlərdəki dövrlərdə gəlirin artırılması yolları araşdırılıb. Eyni zamanda insan kapitalı ehtiyatı haqqında hesablamaları verilib. Müxtəlif ölkələr ömür boyu gəlirə əsaslanan Yorgenson və Fraumen yanaşmasının tətbiq olunması üçün tövsiyələr verir.

Фамиль Нифтиев

Подход Йоргенсона и Фраумена, основанный на непрерывном доходе

Резюме

В статье анализируется подход Йоргенсона и Фраумена, основанный на пожизненном доходе. Предоставляются измерения на основе дохода за всю жизнь, а расчеты производятся с использованием уравнений различных этапов. Подход Йоргенсона и Фраумена, основанный на пожизненном доходе, исследует способы увеличения дохода на разных этапах возраста, пола и образования. При этом производились расчеты по резервам человеческого капитала. Указывается, что различные страны представили рекомендации для внедрения подхода Йоргенсона и Фраумена, основанного на пожизненном доходе.

Famil Niftiyev

Lifelong income-based Jorgenson and Fraumen approach

Summary

The article analyzes Jorgenson and Fraumen's approach based on lifelong gain. Lifetime gain-based measurements are provided, and calculations are made using the equations of the various stages. The Jorgenson and Fraumen approach, based on lifelong gain, explores ways to increase gain at different stages of age, gender, and education. At the same time, calculations were made on human capital reserves. Various countries have made recommendations for the Jorgenson and Fraumen approach, based on lifelong gain.

Ədəbiyyat

1. Barbara M. Fraumen “ İnsan kapitalı və təhsilə sərmayə: sadələşdirilmiş yanaşma” İtaliya, 3 noyabr, 2008
2. Barbara M. Fraumen “İnsan kapitalı: Göstəricilərdən hesablara” İtaliya, 4 may, 2008
3. Veldeu D. Jorqenson. “ Kapital, səmərəlilik və artım”, Kembric, 1980, s. 251-319

4. Veldeu D. Jorqenson və Barbara M.F. “İnsan və qeyri insan kapitalının yığılması, 1948-1984”, Çikaqo 1989, s. 227-282

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 05.01.2022

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 11.01.2022

Çap üçün qəbul olunmuşdur: __.__.2022